

'ממלכתיות צבאית' ועל 'ממלכתיות חלולה'

"כולו הפעולה של המדינה אינו תלוי אך ורק בכוח הפעולה של מוסדותיה הרשמיים -
בכוח הממשלה ובממשל, כוחה: צבאי המדינה, הצבא והמילואים.
יותר אולי מאשר מדינה אחת תלויה מדינת ישראל ברוב וברובן הפועם בעם כולו,
בכוחות של כל אחד מאזרחי המדינה לעלות חובתו אלא, במשך של האחריות
הממשלתית של כל מדינה.

מבחינו לפעם כאלו יוכלו וירצו לראות בעצמם המדינה - אולי פעולת הכבוד ביותר ליש לאיש
מדינה לביא - אלווא יתאלו המוסדות הרשמיים."
דוד בן גוריון - מסן ודיק

מפקדים יקרים!

הממלכתיות במקורה היתה מענה בין גוריוני למחזוריות ההיסטוריה היהודית שכללה גלות, עלייה,
עצמאות, שגשוג, אי הסכמה, קוטביות מבית וחורבן.

הממלכתיות הבן גוריונית התמודדה עם אתגר שהעם היהודי לא חווה מעולם והוא, שיבת ציון
לאחר גלות ממושכת, קיבוץ עשרות גלויות ממגוון תרבויות וארצות מוצא תחת ריבונותה של
מדינת ישראל הנאבקת על גורלה מחוץ ולאחר חורבן של קהילות רבות.
כל אלו נעשו בתהליך מואץ מאוד כשמרבית העם היהודי לא הכיר שלטון מדיני, פוליטיקה וממשל
תקין עצמאי וריבוני. הממלכתיות הזו גבתה מחיר כבד מחלק נרחב של העולים אך היוותה תנאי
ליכולת להתמודד באחדות ובאפקטיביות עם אתגרי השעה.

אף כי במהלך העשורים האחרונים נשחק חלק מהממלכתיות הזו וקבוצות שונות מרדו בטשטוש
הזהויות של ציבורים שונים, היא עדיין נדרשת בתצורתה המחודשת למדינת ישראל וצה"ל בתוכה - כדי
שתוכל להמשיך לשרוד ולשגשג.

ממלכתיות במובנה הפשוט מורכבת מסולידריות, ערבות הדדית וקבלת טובת הכלל והשלטון הדמוקרטי
(המוסדות הנבחרים) וכל אלו לצד ניהול שונות על גווניה ופניה של החברה הישראלית.

¹מצורף לדף זה טיוטה ל'ממלכתיות הצבאית' ועקרונותיה לפעולה בצה"ל.

עלה בדעתי כי אלפיים שנה לפני בן גוריון ולצד אתגרי החורבן בחרו חכמים בדרך אחרת להתמודד עם הפתולוגיה היהודית – **הם לימדו מחלוקת.**

תחת הנחה כי לא נסכים, הם לימדו כיצד לא להסכים וכיצד לנהל מחלוקת. הקאנון העיקרי שהתגבש באותם ימים – **הגמרא, הוא כולו שיר הלל למחלוקת.**

תמצית תפיסתם בהקשר זה באה לידי ביטוי במדרש הבא –
"אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל,
הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו.
יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן,
והלכה כבית הלל.

וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים,

מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן?

מפני שנוחין ועלובין היו, ושונים דבריהן ודברי בית שמאי.

ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן".

(עירובין דף יג עמוד ב).

בצה"ל מתקיימת ממלכתיות שעניינה היא התלכדות **לטובת הכלל ולטובת ביטחון המדינה, מרות לממשלה הנבחרת, ענייניות, ישרה, ייצוגיות ומופתיות** המשולבות ביכולת לשמר זהות אישית, לקיים מחלוקת וללמד כיצד לנהל מחלוקת בסביבה של חוסר הסכמה (תתכן אי הסכמה בין טוב לטוב).

הממלכתיות הצבאית מתייחדת בהכרח ובהזדמנות.

היא תנאי לפעולה בהקשר טוטאלי. הכרת החייל כי מפקדו נוקט בעמדה ממלכתית, ללא שיקולים זרים היא בבסיס האמון והנכונות להקרבה ולמאמץ.

הכרח בלכידות ומחויבות תחת משימה צבאית (ולעיתים לאומית), הימנעות מנקיטת עמדה או פעולה בהקשר סקטוריאלי או מפלגתי – פוליטי, תוך נקיטת עמדה ופעולה כדרג מקצועי ומבצעי לטובת המשימה ובטחון המדינה וקבלת מרות הממשלה.

לצד ההכרח מתקיים **מרחב הזדמנויות בלעדי** למפגש של כלל גווניה של החברה הישראלית המגיעים מרקעים שונים ומתפיסות עולם שונות תחת אותו גג טוטאלי ומשימה מלכדת ומאחדת.

הנחת הייסוד היא כי מפקדים וחיילים יפעלו, בכל דרך, לשמר את חוסן יחידתם ולכידותה, יעשו ככל הניתן על מנת להימנע מתהליכי פירוק ופירוד. אהבת הפקוד ויקר האדם משמרים את היכולת לנהל סוגיות מורכבות ואי הסכמות.

צה"ל רואה בשונות ובגיוון מקור כוח של יצירה, מיצוי יכולות וחינוך ומקיים איזון קבוע בין האחדות לאחידות ובין התליכיד להיתוך, בין הקולקטיב לפרט.

אני מזהה רמות שונות של הבנת הממלכתיות והפעולה הנעשת לאורה. חלקים בוחרים ב'ממלכתיות הנמנעת' או 'הממלכתיות החלולה' כזו שמעדיפה שלא לדבר על דבר, למעט המיקוד המשימתי והמקומי.

ממלכתיות כזו באה לידי ביטוי בקושי לדבר על מורכבות, על אקטואליה ועל ביקורת חיצונית על המעשה הצבאי גם במקרים מובהקים כמו החיל היורה בחברון או הוראות הפתיחה באש וכן במקרים כללים יותר כגון מחאת העדה האתיופית ואונס הנערה באילת (לצערי גם במקרה זה היו מפקדים שבחרו לא לדבר – "כי זה פוליטי מידי"). זו בחירה חלולה וחסרת אומץ פיקודי. זה חסר ערך וזה מאבד את ההזדמנות שבעוצמת הלכידות, הרעות והאמון המתקיימים ביחידה הצבאית. במקום שבו קיים אמון, כולם נושאים את האלונקה והזיעה והדם נמהלים, במקום זה אפשר ונכון לנהל שיח כמעט על הכול. מותאם לדרג ולאוכלוסייה.

זוהי חובתנו כמפקדים מחנכים, זוהי חובתנו כי השיח ממילא יתקיים גם כן, אך ללא הכוונה ותשתית ראויה וזוהי חובתנו שכן היעדר שיח על מורכבויות פוגע גם ביכולת הלמידה, התחקיר המבצעי והמצוינות הצבאית.

הממלכתיות במהותה היא גם שיח יזום על אי הסכמה, היא התעוזה להביע דעה גם כאשר יש דעות מנוגדות וקוטביות ובה בעת להמשיך לפעול בהתאם לעקרונות שהוזכרו. הממלכתיות היא האומץ להביע דעה מקצועית בכל זמן תוך שימור שיח ענייני, מכבד וראוי.

בפשטות הדברים –

לכולנו יש תפיסות עולם, רעיונות ואידיאולוגיות. עם זאת תמיד נבחר בטובת הכלל, תמיד נראה אדם לפני שנראה את מוצאו, רקעו ורעיונותיו.

נפעל לחבר ולמצוא את המשותף בתוך מחלוקת ותמיד נעשה זאת מתוך יושרה אישית, ענייניות, ייצוגיות, מופתיות ומרות למוסדות הנבחרים. לעיתים נוצרים מתחים ובכל הקשר ונסיבות על המפקד לאזן ולהתאים את אופי החלטותיו ופעולתו. ונשאף לקיים שיח מותאם על מורכבויות (בצה"ל ומחוץ לצה"ל) ולא לחמוק מהן.

במהלך שירותי נתקלתי מספר פעמים בדילמות שהגיעו עד למרחב המשפחתי והאישי ובכל המקרים האמנתי כי צה"ל מייצג חזון בן אלפי שנים וכי קום המדינה הוא האירוע החשוב ביותר שהתחולל בקורות עמי מאז שגלינו מארצנו. ושתפקידי לעשות הכל כדי לשמור על המדינה ועל צה"ל שלמים ומלוכדים. ייצוגם עולה על כל עמדה אמונית, אידיאולוגית ואישית (אך לא מבטל אותן). בה בעת זה מעולם לא מנע ממני להתקדם במרחבי אי וודאות, להחליט החלטות מורכבות, לאתגר את מפקדיי ואת פקודיי (מתוך אהבה גדולה) ולעיתים גם מדיניות צבאית ומדינית.

הממלכתיות הייתה והינה דחף לפעולה ולא הימנעות ממנה.

פנינו אל השמש העולה,
דרכנו שוב פונה מזרחה.
אנו צופים לקראת שעה גדולה,
זקוף הראש נפשונו עוד לא שחה.

חוצבים אנו גורל ביד רמה,
נושאים בלב תקוה יוקדת.
אנו זוכרים כי יש לנו אמה,
אנו יודעים כי יש לנו מולדת.

הולכים אנו לקץ של הנכר,
חלום חרות יחדיו נגשימה.
אנו דוגלים בעז' בשם מחר,
וטור אל טור נלך תמיד קדימה!
(שיר החירות)

אשמח לעיונכם בדף המצורף ולשמוע, הערות, דעות ורעיונות.

תא"ל
אופיר לויוס,
קצין החינוך והנוער הראשי